

แนวคิดเรื่องหลักสุจริตในตั๋วเงิน

The Concept of Good Faith in Negotiable Instrument Law

ตรีเนตร สารพงษ์

สาขาวิชากฎหมายเอกชน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี 34190

Email: negotiable_bill@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดหลักสุจริตในตั๋วเงินในฐานะเครื่องมือที่ทำหน้าที่เป็นมาตรฐานควบคุมความประพฤติของบุคคล จากการศึกษาพบว่าแนวคิดเรื่องหลักสุจริตในตั๋วเงินมีหลายแนวคิดไม่ว่าจะเป็นหลักสุจริตของกฎหมายฝ่ายศาสนจักรซึ่งความสุจริตคืออารมณ์ของจิตวิญญาณที่ต้องตามศีลธรรมและกฎหมาย ส่วนหลักสุจริตในกฎหมายโรมันมีความพยายามที่จะเอา “เหตุจูงใจ” ออกจาก “ความเชื่อ” โดยถือว่าความสุจริตคือความยุติธรรม ความเที่ยงตรง การเล่นตามกติกา ในขณะที่ระบบคอมมอนลอว์ยังมีความเห็นที่แตกต่างกันออกไปเป็นสามฝ่าย อย่างไรก็ตามหลักสุจริตได้มีการนำมาใช้โดยเรียกว่าหลัก “ผู้รับโอนโดยสุจริตมีสิทธิดีกว่าผู้โอน” เป็นหลักที่ใช้กับตั๋วเงิน โดยหลักดังกล่าวนำมาใช้กับคู่สัญญาที่อยู่ห่างไกลกัน(Remote Party)ในตั๋วเงิน ซึ่งมีความผูกพันกันตามหลักสัญญาลำดับรอง(Secondary of contract) กล่าวคือทุกครั้งที่มีการโอนตั๋วไปก็จะมี การสะสมตัวลูกหนี้ของลูกหนี้ลำดับรอง (The Accumulation of Secondary of Contract) ต่อไปเรื่อยๆ ในขณะที่มีการโอนเปลี่ยนมือตราสารนั้นก็อาจจะไม่สมบูรณ์หรือทำให้สิทธิบกพร่อง ซึ่งส่งผลให้ผู้ออกตั๋วสามารถอ้างได้ว่าผู้ทรงหนี้ได้ตั๋วเงินมาโดยมิชอบด้วยกฎหมายทำให้ผู้ทรงหนี้ไม่มีสิทธิในตั๋วเงินตามหลัก “ผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน” ซึ่งจะเกิดปัญหาการไม่ไว้วางใจกัน ในกฎหมายตั๋วเงินจึงไม่นำหลักผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอนมาใช้หากแต่จะนำหลักผู้รับโอนโดยสุจริตมีสิทธิดีกว่าผู้โอนมาใช้ กล่าวคือหากผู้รับโอนตั๋วเงินเป็นผู้สุจริต และไม่ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงก็จะเป็นผู้ที่มีสิทธิในตั๋วเงินนั้นดีกว่าผู้โอนในส่วนที่พิพาทกันในเรื่องกรรมสิทธิ์ก็พบว่าผู้ทรงหนี้ได้ตั๋วเงินมาโดยสุจริตก็ไม่จำเป็นต้องคืนตั๋วเงินให้แก่ผู้ที่ยังอ้างว่าเป็นเจ้าของตั๋วเงิน เว้นแต่จะเป็นข้อต่อสู้ที่ปรากฏในตั๋วตราสารเองหรือเป็นข้อต่อสู้ธรรมดาสืบจากลักษณะแห่งตราสารนั้นตามมาตรา 312 จึงเห็นได้ว่าหลักสุจริต ใช้ต่อการประพฤติดต่อกันในสังคมในการมีนิติสัมพันธ์กันทุกๆ กรณี จึงจะส่งผลให้เกิดความไว้วางใจกันและสามารถดำเนินการต่างๆ ร่วมกันอย่างสงบสุข อันเป็นหลักครอบจักรวาล (Generalklauseln)

คำสำคัญ : หลักสุจริต สุจริต ผู้รับโอนโดยสุจริตมีสิทธิดีกว่าผู้โอน ตราสารเปลี่ยนมือ
ตัวเงิน

Abstract

This article aims at studying the concept of good faith in the Bills as a tool that serves as a standard to control the behavior of individuals. This study found that there are several legal concepts of good faith in bills. The good faith under Christian religious approach is defined as a state of mind which is moral and legitimate. The good faith under the Roman law approach attempts to separate the 'motive' from 'faith' by holding that good faith is justice, upright, and legitimate, while the good faith in the common law approach can be interpreted in three different ways. However, when applying to the bills, the concept of good faith has been expressed as the concept 'an assignee in good faith holds a better right than an assignor', which commonly used in the circumstance where the parties lived in location far apart from each other (remote party) and are bound together by the concept 'secondary of contract' (secondary of contract) that is: every time the bill is transferred, the numbers of unknown debtors or secondary obligors will be contentiously accumulated (the Accumulation of Secondary of Contract). Meanwhile, the assignment of such bill might be incomplete or such right might be invalid. Consequently, the owner of the bill may claim that holder had unlawfully obtained such bill and thus, such holder has no rights in the said bill in accordance with the concept 'no one can give what he does not have' (Nemo dat quod non habet). This may lead to the problem of distrust, so the law relating to bills will not rely on the concept 'no one can give what he does not have', but such law rather relies on the concept 'an assignee in good faith holds a better right than an assignor'. This means if the assignee receives the bill in good faith and without gross negligence, the assignee holds a better right than the assignor. In the case there is a dispute over the ownership of the bill, this article indicates that the holder of the bill who obtained the bill in good faith does not need to return such bill to the person who claims to be the ownership of it unless there are certain defences stipulated in the bill itself or normal defences as provided in section 312 of the Civil and Commercial Code. The concept of good faith can be applied to justify the behaviour of individuals in all legal rela-

tions, while it also promotes mutual trust and helps the parties to perform various tasks peacefully. The concept itself is universal. (Generalklauseln).

Keywords: Concept of Good faith: good faith: Concept 'An assignee in good faith holds a better right than an assignor': Negotiable instrument: Bills.

1. บทนำ

แนวคิดเรื่องหลักสุจริตเป็นหลักการที่มีความสำคัญมากในระบบกฎหมายของโลก โดยหลักสุจริตในแง่เนื้อหาได้แทรกตัวอยู่ในระบบกฎหมายต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายโรมัน (Roman Law) และกฎหมายของศาสนจักร (Canon Law) กฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) และระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) โดยหลักดังกล่าวเป็นหลักแห่งการอยู่ร่วมกันในสังคมของมนุษย์ เป็นหลักกฎหมายที่สามารถนำมาปรับใช้กับข้อเท็จจริงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมได้เป็นอย่างดี แต่ในความเป็นจริงแล้วการนำหลักสุจริตไปปรับใช้กับข้อเท็จจริงนั้นยังน้อยอยู่ โดยที่ยังไม่มีหลักเกณฑ์ที่ปรับเข้าได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะเรื่องกฎหมายตัวเงินที่ยังไม่มีความแน่ชัด ซึ่งในความไม่แน่ชัดนั้นเองก็มีความแตกต่างกันออกไปอีก (Fargan, 1956)

กฎหมายตัวเงินที่ให้นิยามความหมายของคำว่า “สุจริต” ที่มีความหมายเพียงแต่การไม่ได้รับการบอกกล่าวให้ทราบ (Fargan, 1956) เท่านั้น

สำหรับประเทศไทยหลักในเรื่องหลักสุจริต จะปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 5 และ มาตรา 6 นอกจากนี้ยังมีอีกหลายมาตราที่ใช้คำว่า “สุจริต” อยู่ในบทบัญญัติ แต่เนื่องจากการบัญญัติเป็นหลักกว้างๆ ลักษณะของเนื้อหาในหลักดังกล่าวอยู่ในรูปของนามธรรม จึงทำให้ไม่สามารถอธิบายขอบเขตของเนื้อหาให้ชัดเจนทั้งหมดในรายละเอียด และหลักเกณฑ์ในการนำมาปรับใช้ในกรณีต่างๆ ของศาลไทยยังไม่มีมีความแน่นอน หลักกฎหมายดังกล่าวจึงคล้ายกับว่าถูกละเลยไม่ค่อยที่จะมีการอ้างถึงมากนัก

หากพิจารณาในมุมของกฎหมายตัวเงินที่มีการโอนตัวต่อกันไปเป็นทอดๆ และผู้คนนิยมใช้กันอย่างแพร่หลายในการชำระหนี้ เพราะมีวิธีการโอนที่ง่ายและสะดวก บทความเรื่องนี้จะศึกษาในเชิงองค์ความรู้ของหลักสุจริตที่สอดแทรกอยู่ในหลักกฎหมายตราสารเปลี่ยนมือ (Negotiable Instrument) ซึ่งแนวคิดในเรื่องหลักสุจริตนั้นมีแนวคิดที่กว้างกว่ากฎหมายที่ได้ยอมรับเพียงแค่ “รู้” หรือไม่รู้ในข้อเท็จจริงเท่านั้นซึ่งจะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไป

2. ผลการศึกษา

ตัวเงินมีความพิเศษกว่าเอกเทศสัญญาเรื่องอื่นๆ หลายประการไม่ว่าจะเป็นลักษณะของสัญญาที่มีการนำเอาหลักสัญญาแบบ Secondary of contract มาใช้ หรือหลักความรับผิดชอบที่มีการแบ่งลูกหน่อออกเป็นลูกหนี้ชั้นต้นกับลูกหนี้ชั้นสองอันก่อให้เกิดหลักการสะสมตัวของลูกหนี้ (The Accumulation of secondary of contract) และแนวคิดที่กล่าวในบทความเรื่องนี้ คือแนวคิดเรื่องสุจริต อันเป็นที่มา ของหลัก “ผู้รับโอนโดยสุจริตมีสิทธิดีกว่าผู้โอน” (ตรีเนตร สารพงษ์, 2553) ซึ่งเป็นหลักยกเว้นหลัก “ผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน”

สำหรับตราสารเปลี่ยนมือที่สำคัญที่จะนำเอาหลักสุจริตไปใช้มีหลายประการด้วยกัน เช่น

- 1) ใบกำกับของ (Invoice of Goods)(ดู ปพพ. มาตรา 612)
- 2) เลตเตอร์ออฟเครดิต (Letter of Credit) เป็นเอกสารที่ธนาคารในประเทศของผู้ซื้อออกให้เพื่อรับรองว่าผู้ขายที่ต่างประเทศส่งสินค้าแล้ว อาจจะได้รับเงินไปจากธนาคารตัวแทนที่ประเทศผู้ขายได้
- 3) บัตรเงินฝาก (Negotiable Certificate of Deposit) (ดูพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2535, มาตรา 4, 9 จัตวา)
- 4) ใบรับสินค้าเชื่อ (Trust Receipt)
- 5) ตัวเงินคลัง (Treasury Bill)

3. หลักสุจริต

3.1 ความหมายของคำว่า “หลักสุจริต”

ตามหลัก **Bona fides** หรือ ความเชื่อถือไว้วางใจกัน หรือ “ความสุจริต” เป็นคำทั่วไปสำหรับสิ่งที่ต้องการความเคร่งครัดอย่างมาก และทำด้วยการใช้วิธีการเฉพาะเรียกว่า “การบอกกล่าว” หากได้มาซึ่งตัวเงินโดยไม่มีสิ่งใดที่กฎหมายสามารถตีความได้ว่าเป็นการบอกกล่าวแล้ว ก็สามารถกล่าวได้ว่าเป็นวิธีการทางธุรกิจที่ทำให้เป็นการได้มาโดยสุจริต ในท้ายที่สุดแล้วแก้ปัญหาตัวมันเองโดยนำไปสู่คำถามเรื่องความซื่อสัตย์หรือไม่ซื่อสัตย์ สำหรับความรู้ที่มีความผิดและการ”เจตนาที่จะไม่ยอมรับรู้”ว่ามีความบกพร่องนั้นย่อมมีผลเป็นการไม่สุจริตด้วย

คำว่า “สุจริต” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หมายถึง การรู้หรือไม่รู้ถึงการที่ไม่มีสิทธิหรือความบกพร่องแห่งสิทธิในทรัพย์สิน

และตามพจนานุกรม คำว่า “สุจริต” หมายถึง ความประพฤติชอบตามคลองธรรม ประพฤติด้วยตั้งใจ ประพฤติซื่อตรง

หลักสุจริต หรือ good faith นั้นตาม **Black's Law Dictionary 18th Edition** ได้อธิบายไว้ว่า “A state of mind consisting in (1) honesty in believe or purpose (2) faithfulness to one's duty or obligation (3) observance of reasonable commercial standard of fair dealing in a given trade or business, or business, or (4) absence of intent to defraud or to seek unconscionable advantage” จึงเห็นได้ว่า “**หลักสุจริต**” หมายถึง *สภาวะทางจิตใจอันประกอบด้วย*

- (1) ความซื่อสัตย์ในความเชื่อ หรือวัตถุประสงค์
- (2) ความซื่อตรงต่อหน้าที่ หรือหนี้ของตน
- (3) ความสอดคล้องกับมาตรฐานทางการค้าหรือธุรกิจใดๆ อันชอบด้วยเหตุผลในการต่อรองกันอย่างเป็นธรรม
- (4) การไร้ซึ่งเจตนาหลอกลวงหรือแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ (ภารวีร กษิตินนท์, 2550)

จากบทนิยามข้างต้นจึงเห็นได้ว่าหลักสุจริตเกิดขึ้นจากสิ่งซึ่งเป็น “**สภาวะจิตใจ**” เป็นสำคัญโดยมีข้อ (1)-(4) เป็นเสมือนมาตรฐานที่อธิบายหลักการที่ถูกต้องของหลักสุจริตอีกชั้นหนึ่ง

สำหรับภาษาเยอรมัน ซึ่งตรงกับคำว่า “Treu und Glauben” คำว่า “Treu” แปลว่า *ความซื่อสัตย์ ความไว้วางใจ ความน่าเชื่อถือ* (faithfulness, loyalty, fidelity, reliability) และคำว่า “Glaube” แปลว่า *เชื่อในความไว้วาง* (believe in sense faith or reliance) (ภารวีร กษิตินนท์, 2550)

จึงเห็นได้ว่าหลักสุจริตมีนัยความหมายกว้างกว่าความ “**รู้**” หรือ “**ไม่รู้**” ข้อเท็จจริงที่ตัวเงินของไทยนำมาปรับใช้ บทความนี้จึงนำเสนอแนวคิดในเรื่องหลักสุจริตในตัวเงินที่ “**กว้างกว่า**” การรู้หรือไม่รู้ข้อเท็จจริง ทั้งนี้เพราะการยึดหลักที่ว่า “**รู้**” หรือ “**ไม่รู้**” มากเกินไป แม้ว่าคำว่าความไม่สุจริตจะแสดงโดยนัยให้เห็นถึงบางอย่างที่มากกว่าการได้รับการบอกกล่าวให้ทราบเพื่อ “**รู้**” ข้อเท็จจริง

3.2 แนวคิดเรื่องความมีอยู่ของหลักสุจริต

เรื่องหลักสุจริตนั้นมีการให้คุณค่าที่แตกต่างกันไปทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระบบกฎหมาย ซึ่งปัจจุบันมีหลายแนวคิดด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายโรมัน (Roman Law) กฎหมายของศาสนจักร (Canon Law) กฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) และระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) กล่าวคือ:-

1) หลักสุจริตในกฎหมายโรมัน (Roman Law)

กฎหมายโรมันมีความพยายามที่จะแยกระหว่าง “**เหตุจงใจ**” กับ “**ความเชื่อ**” โดยใช้เกณฑ์ภาวะวิสัยหรือเกณฑ์ทั่วๆ ไปกับหลักสุจริต ซึ่งกฎหมายโรมันให้คำนิยามของ “**ความสุจริต**” เอาไว้ว่า

“ความยุติธรรม ความเที่ยงตรง การเล่นตามกติกา การกระทำในสถานการณ์ที่บุคคลที่มีศักดิ์ศรีพึงกระทำ ซึ่งไม่มีข้อสงสัยเลยว่าแนวคิดนี้มีความก้าวหน้า โดยความสุจริตจะมากขึ้นอยู่กับความแตกต่างของอารยธรรมที่เป็นตัวกำหนดมาตรฐานที่ต่างกันของจรรยาบรรณของสุภาพชนที่เหมาะสมกับสังคมนั้นๆ อย่างไรก็ตามภายหลังมีหลัก “*bonae fidei iudicai*” ที่มีแนวคิดว่าพลเมืองที่ดีย่อมกระทำทุกสิ่งที่เขาต้องกระทำในทางการค้าสามัญ แม้จะเห็นชัดเจนว่าอาจมีการฉ้อโกงเกิดขึ้น” (Buckland, cidpa and Bona Fides in the actio Ex Expto, 48 L.Q REv. 217, 228, 1932 in Fagan,1956) จึงเห็นได้ว่าหลักกฎหมายโรมันใช้หลักเกณฑ์สามัญทั่วๆ ไป โดยกฎหมายได้แบ่งแยกระหว่าง “เหตุจงใจ” กับ “ความเชื่อ” ว่าเป็นคนละส่วนกันทั้งนี้มาตรฐานของความสุจริตย่อมขึ้นอยู่กับความแตกต่างของสังคมด้วย

2) หลักสุจริตในกฎหมายฝ่ายศาสนจักร(Canon Law)

กฎหมายของฝ่ายศาสนจักรได้ให้นิยามของคำว่า “สุจริต” ว่าหมายถึง ความเชื่ออย่างจริงใจในความถูกต้องของการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ว่าการกระทำนั้นจะอยู่บนพื้นฐานความจริง หรือความเข้าใจที่ผิดพลาดก็ตาม (Fargan, 1996) โดยความสุจริตเป็นอารมณ์ของจิตวิญญาณ (Good Faith is a disposition of soul) โดยผู้กระทำนั้นมีความเชื่ออย่างบริสุทธิ์ใจว่าการกระทำนั้นเป็นไปโดยถูกต้องตามกฎหมายแห่งศีลธรรมและกฎหมายโดยใช้สติปัญญา และความโน้มเอียงของจิตใจฝ่ายดี อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันความสุจริตตั้งอยู่บนพื้นฐานของความขัดแย้งระหว่างความถูกต้องชอบธรรมของอารมณ์ภายในจิตใจกับการละเมิดสิทธิต่อกฎหมาย ทั้งกฎหมายธรรมชาติและกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Distionaire de droit canonique Col. 957; 1935 as cited in Fagan, 1996)

แนวคิดเรื่องความสุจริต (ในกฎหมายศาสนจักร (Canon Law)) แตกต่างอย่างมากจากแนวคิดตามกฎหมายโรมัน โดยแนวคิดตามกฎหมายนี้เชื่อหรือรับรู้ว่าคุณเราจะไม่คิดหรือกระทำสิ่งที่เชื่อว่าเป็นสิ่งต้องห้ามสำหรับตนเอง (VAN HovE, DE PRVMEGIS 98 n. 17 (1939) as cited in Fagan, 1996)

3) หลักสุจริตในระบบประมวลกฎหมาย(Civil law)

แนวคิดเรื่องความมีอยู่ของหลักสุจริตในระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) นักกฎหมายในระบบนี้ถือว่า หลักสุจริตเป็นพื้นฐานหรือเป็นหัวใจของกฎหมายแพ่งและได้ทำหน้าที่ปรับเสริมเติมแต่งกฎหมายแพ่งให้เป็นธรรมอยู่เสมอ (สุจิต ปัญญาพฤกษ์, 2541) /ซึ่งสามารถปรับให้เข้ากับสภาพเปลี่ยนแปลงในสังคมของมนุษย์เป็นอย่างดี หลักสุจริตได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการเป็นเครื่องมือทางกฎหมายที่สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศเยอรมัน ได้มีการยอมรับว่าหลักสุจริตเป็นพื้นฐานของระบบกฎหมายของกฎหมายแพ่งทั้งระบบและยังเป็นหลักเกณฑ์ที่สะท้อนมาตรฐานของสังคมในแต่ละสังคม

สำหรับประเทศไทยซึ่งใช้ระบบประมวลกฎหมายนั้นแนวคิดเรื่องหลักสุจริตได้นำมาบัญญัติไว้ในกฎหมายแพ่งหลายมาตรา โดยเฉพาะมาตรา 5 มาตรา 6 จนทำให้เราเข้าใจผิดว่าหลักสุจริตเป็นหลักกฎหมายเอกชน แต่แท้จริงแล้วไม่ใช่ หลักสุจริตเป็นหลักทั่วไปที่อยู่เป็นรากฐานของกฎหมายทุกสาขาเพราะกฎหมายบทใดไม่คุ้มครองผู้สุจริตเปิดโอกาสให้ผู้ทุจริตฉ้อฉล เบียดเบียน ผู้สุจริตได้โดยชอบด้วยกฎหมายแล้วกฎหมายนั้นจะไม่ยุติธรรม

4) หลักสุจริตในระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common law)

ระบบกฎหมาย Common Law มีหลักนี้โดยระยะแรกๆเกิดจากบรรทัดฐานของคำพิพากษาของศาลที่วางหลักว่า Who comes into equity must come with clean hands ซึ่งหมายความว่าต้องสุจริต เป็นคนดี ระบบศาลจึงรับรอง

อย่างไรก็ตามแนวคิดเรื่องความมือสะอาดของหลักสุจริตในระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) ในมุมมองของนักกฎหมายในประเทศที่ใช้กฎหมายระบบจารีตประเพณี (Common Law) นั้น นักกฎหมายในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายดังกล่าวยังมีข้อคิดเห็นที่ขัดแย้งกันแบ่งออกเป็น 3 ฝ่าย คือ (การวิรัช กษิตินนท์, 2550)

ฝ่ายแรก เป็นฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับการยอมรับหลักสุจริต โดยฝ่ายนี้เห็นว่ากฎหมายอังกฤษนั้นมียุทธศาสตร์อยู่บนระบบที่คู่สัญญาต้องคอยรักษาสถาปัตยกรรมของตนเองที่มากกว่าการต่อรองกันตามหลักสุจริต ทั้งยังเห็นว่าหลักสุจริตนั้นมีความหมายที่คลุมเครือ

ฝ่ายที่สอง เป็นฝ่ายที่มีความคิดเห็นเป็นกลางกับเรื่องของหลักสุจริต โดยเห็นว่าในกฎหมายของอังกฤษนั้นมีความหมายที่บัญญัติไว้เป็นเครื่องมือในการจัดการปัญหาเรื่องความไม่เป็นธรรมเช่นเดียวกับกฎหมายในประเทศอื่นๆ ที่อาศัยหลักสุจริตในการเยียวยาสังคม แต่อย่างไรก็ตาม ความคิดเห็นของฝ่ายที่สองนี้ก็ยังคงเห็นว่าการใช้กฎหมายที่บัญญัติไว้เฉพาะเรื่องย่อมชัดเจนกว่าหลักสุจริต

ฝ่ายที่สาม มีความเห็นที่ยอมรับหลักสุจริตโดยเห็นว่า หลักสุจริตจะสามารถช่วยให้ระบบกฎหมายมีความเป็นเอกภาพมากขึ้น สามารถอุดช่องว่างของกฎหมายได้อย่างเป็นธรรม ทำให้กฎหมายสามารถเข้าไปปกป้องความคาดหมายที่สมเหตุสมผล และยังทำให้เกิดวัฒนธรรมความไว้วางใจซึ่งกันและกันอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม กฎหมายอังกฤษก็ได้ยอมรับในหลักสุจริตโดยถือว่าเป็น “หลักความเป็นธรรม” (equity) ที่กฎหมายหยิบยื่นให้แก่ผู้ซึ่ง “เชื่อโดยบริสุทธิ์ใจ” ต่อข้อเท็จจริง จึงเป็นวิธีการตามกฎหมายโรมัน (Roman Law) ที่เน้นให้น้ำหนักกับความเชื่อที่เป็นภาวะวิสัยหรือเป็นการทั่วไป และให้น้ำหนักกับความเชื่อที่เป็นความสุจริตที่เป็นอัตวิสัยหรือความเชื่อแต่ละบุคคล “น้อยมาก หรือไม่ให้น้ำหนักเลย” โดยถือว่าวิญญูชนจะอ้างว่าได้ทรัพย์สินมาโดยสุจริต ทั้งๆ ที่ตนเองรู้ถึงความไม่สมบูรณ์นั้นไม่ได้ (Fargan, 1996) นอกจากนั้น ศาลจะตรวจสอบว่าได้มีการบอกกล่าวความไม่สมบูรณ์ซึ่งอาจก่อให้เกิดความไม่สุจริตไปยังผู้ทรง

ตัวหรือไม่ ซึ่งศาลถือว่า “การบอกกล่าวกับความสุจริตไม่อาจอยู่รวมกันได้” (Lee V; Bowman, 55 Mo. 400, 403, 1874 as cited in Fargan, 1996)

3.3 ประเภทของหลักสุจริต

“หลักสุจริต” ถูกใช้ในความหมายที่แตกต่างกันโดยอาจแบ่งออกเป็นสองประการคือ หลักสุจริตทั่วไป และ หลักสุจริตเฉพาะเรื่อง (ตรีเนตร สารพงษ์, 2551) กล่าวคือ

1) หลักสุจริตทั่วไป

หลักสุจริตทั่วไป ในความหมายของคำว่า “สุจริต” ซึ่งกฎหมายได้บัญญัติเอาไว้มีความหมายทั่วไปกว้างๆ คือเป็นหลักการพื้นฐานที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับความซื่อสัตย์ (honesty) ความเป็นธรรม (fairness) ความมีเหตุผล (reasonableness) การปกป้องความไว้วางใจ (protection of reasonable reliance) การคำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้อื่น (due regard for the interest of other party) ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (considerate behavior) (ภารวีร์ กษิตินนท์, 2550) เพื่อเป็นมาตรฐานของกฎหมาย ที่ใช้เป็นเครื่องชี้วัดพฤติกรรมของมนุษย์ ไม่ได้หมายความว่าเฉพาะเจาะจงถึงความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของคู่กรณี ในการตีความตามกฎหมายประเภทนี้จึงขึ้นอยู่กับพฤติกรรมแวดล้อมของแต่ละคดี (วันเพ็ญ หนูเกตุ, 2547) ในทางนิติศาสตร์เรียกว่า “บทกฎหมายยุติธรรม” (Jus Acquum) (ตรีเนตร สารพงษ์, 2551) ซึ่งให้อำนาจผู้พิพากษาใช้ดุลพินิจในการพิจารณาคดีโดยในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้มีบทบัญญัติของหลักสุจริตทั่วไป ซึ่งเป็นหลักกฎหมายที่สำคัญ และเป็นรากฐานของกฎหมายแพ่งทั้งหมดไว้ 3 มาตรา คือ

มาตรา 5 บัญญัติว่า “ในการใช้สิทธิแห่งตนก็ดี ในการชำระหนี้ก็ดี บุคคลทุกคนต้องทำการโดยสุจริต”

มาตรา 6 บัญญัติว่า “ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า บุคคลทุกคนทำการโดยสุจริต”

มาตรา 368 บัญญัติว่า “สัญญาอันท่านให้ตีความไปตามความประสงค์ในทางสุจริต โดยพิเคราะห์ถึงปกติประเพณีด้วย”

จะเห็นได้ว่าทั้ง 3 มาตราเป็นบทบัญญัติที่มีความสำคัญ โดยเฉพาะมาตรา 5 เป็นหลักกฎหมายที่ครอบคลุมในทุกๆ เรื่องที่กำหนดหลักทั่วไป (General Principle) ของความประพฤติระหว่างกันในสังคม ซึ่งเป็นการกำหนดศีลธรรมของความประพฤติมนุษย์ในสังคมขึ้นสูงกว่าระดับศีลธรรมในหมู่โจร ดังนั้นมาตรา 5 จึงเป็นบทบัญญัติตามหลักทั่วไปของความประพฤติในสังคมที่เจริญแล้ว (สมยศ เชื้อไทย, 2548) ในการใช้หลักสุจริตทั่วไปนั้นสามารถใช้ได้กับกฎหมายทุกแขนงไม่ว่าจะเป็นกฎหมายเอกชน หรือกฎหมายมหาชน

หลักสุจริตยังมีลักษณะ เป็นบทครอบจักรวาล (Generalklauseln) คือ แม้จะมีบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องนั้นไว้อยู่แล้ว หลักสุจริตก็ยังใช้เป็นฐานโดยเป็นบทที่ทำหน้าที่เป็นมาตรฐานควบคุมความประพฤติของบุคคลในทุกเรื่อง จึงได้รับการยกย่องว่าเป็นรากฐาน

ของกฎหมายทั้งระบบ เป็นการประกาศอุดมคติแห่งความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคมว่าจะปฏิบัติต่อกันด้วยหลักสุจริต (ภารวีร์ กษิตินนท์, 2550)

จะเห็นได้ว่า คำว่า “หลักสุจริต” นั้นมีความหมายที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าเราจะให้ความหมายของคำว่าหลักสุจริตว่าอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับกรอบการนำไปปรับใช้กับกฎหมายแต่ละฉบับ และเจตนารมณ์ของหลักกฎหมายนั้นๆ ซึ่งในเรื่องหลักสุจริตรยังคงเป็นมาตรฐานทั่วไปที่เป็นสิ่งที่ใช้วัดความประพฤติของมนุษย์ เพราะในปัจจุบันนี้ต่างคนต่างมีบทบาทในการอยู่ร่วมกันในสังคมมากขึ้น โดยในบางครั้งการทำธุรกิจหรือ การดำเนินกิจการต่างๆ บุคคลอาจจะต้องมีนิติสัมพันธ์ต่อกัน เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมระหว่างคู่สัญญา และความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนในสังคม จึงต้องอาศัยหลักสุจริตว่าคู่สัญญาจะมีความซื่อสัตย์ต่อกัน มีความไว้วางใจกันมากน้อยเพียงใด เป็นการคุ้มครองคู่สัญญาที่มีนิติสัมพันธ์ต่อกัน ในการเข้าทำสัญญาต่างๆตามกฎหมายโดยคำนึง หรือตระหนักในผลทางกฎหมายที่อาจไม่สมบูรณ์แต่ความไม่สมบูรณ์ทางกฎหมายนั้น “สามารถทำให้บริสุทธิ์” ได้โดยสัญชาตญาณ(intuition)ในการคิดวิเคราะห์ใคร่ครวญ ความรอบคอบอย่างมาก(over-scrupulosity) ความไม่รู้(ignorance) หรือความสำคัญผิด(mistake) ซึ่งแน่นอนว่าเป็นหลัก “ที่สูงกว่า” หลักที่ว่า “รู้” หรือ “ไม่รู้” ในกฎหมายที่ใช้กันอยู่ อันเป็นหลัก “ความไม่สุจริตที่สามารถรู้ได้” (perceptive bad faith) ซึ่งไม่ได้มีความลึกซึ้งมากไปอย่างเช่นหลัก “ความสุจริตโดยสัญชาตญาณ” (intuitive bad faith) เพียงแต่จุดอ่อนของมันค่อนข้างที่จะยากกว่ามากต่อการพิสูจน์ในทางปฏิบัติ

2) หลักสุจริตเฉพาะเรื่อง

หลักสุจริตเฉพาะเรื่อง หมายถึง ความรู้ หรือไม่รู้ข้อเท็จจริงของคู่กรณีที่เกี่ยวข้อง ซึ่งในเรื่องของหลักสุจริตรนั้นศาลฎีกาได้เคยอธิบายถึงความสุจริตเอาไว้ว่า หมายถึงการกระทำโดยไม่รู้ หรือไม่รู้จริง“รู้ถึงความบกพร่องแห่งสิทธิ”ที่มีมาแต่อดีต (คำพิพากษาฎีกาที่ 550/2490) แต่ถ้าเป็นการกระทำโดยรู้ถึงความบกพร่องแห่งสิทธิจะถือว่าสุจริตไม่ได้และความไม่รู้นั้นเกิดจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงไม่ได้เช่นกัน (คำพิพากษาฎีกาที่ 1012/2504) บทบัญญัติที่บัญญัติถึงหลักสุจริตไว้โดยเฉพาะนั้นในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติไว้ในหลายมาตรา เช่น มาตรา 412, 413, 1299, 1300, 1303, 1310, 1311, 1312, 1329, 1330, 1331, 1332 เป็นต้น

จากบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตราต่างๆ จะทำให้เห็นได้ว่ากฎหมายนั้นมุ่งที่จะนำ “หลักสุจริต” แทรกเข้าไปอยู่ในมาตราต่างๆ เหล่านี้

3.4 หลักทั่วไปว่าด้วย “ผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน”

ตามหลักผู้รับโอนจะได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินก็เฉพาะจากผู้โอนซึ่งเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์หรือเป็นผู้มีสิทธิโอนเท่านั้น หากผู้โอนไม่มีสิทธิโอน ดังนั้น กรรมสิทธิ์

ยอมไม่อาจโอนไปยังผู้รับโอนได้ และในกรณีที่ผู้โอนไม่มีสิทธิโอนเจ้าของกรรมสิทธิ์ย่อมมีสิทธิเรียกทรัพย์สินจากผู้รับโอนได้เสมอ โดยไม่ต้องคำนึงว่าเจ้าของกรรมสิทธิ์ได้สนใจส่งมอบทรัพย์สินไว้แก่ผู้โอน หรือทรัพย์สินนั้นถูกพรากไปจากผู้มีสิทธิโดยมิชอบหรือไม่ประการใด (กิตติศักดิ์ ปกติ, 2551) เมื่อเรากล่าวถึงวิธีการโอนหนี้หรือสิทธิเรียกร้องอันเกิดจากสัญญาอื่นๆ โดยทั่วไป ซึ่งการโอนหนี้อันเกิดจากสัญญาอื่นๆ โดยทั่วไปนั้น สำหรับการโอนหนี้ในลักษณะดังกล่าวนี้ หลักทั่วไปเรียกว่า “การโอนหนี้อันพึงชำระแก่เจ้าหนี้คนหนึ่งโดยเฉพาะเจาะจง” (มาตรา 306) หรือในกฎหมายลักษณะตัวเงินเรียกว่า “การโอนสามัญ” (มาตรา 917 วรรค สอง) ซึ่งมีความหมายอย่างเดียวกันโดยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 306 บังคับว่า ต้องทำเป็นหนังสือและต้องมีคำบอกกล่าวการโอนไปยังลูกหนี้หรือลูกหนี้ได้ยินยอมด้วยในการโอนนั้นและคำบอกกล่าวหรือความยินยอมเช่นว่านี้ต้องทำเป็นหนังสือซึ่งกล่าวได้ว่า วิธีการโอนหนี้สามัญเช่นนี้มีความยุ่งยากอยู่พอสมควร ซึ่งเมื่อเกิดปัญหาในเรื่องการโอนสิทธิขึ้นมาแล้ว หลักทั่วไปในกฎหมายลักษณะหนี้มีว่า “ผู้รับโอนย่อมไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน” กล่าวคือผู้รับโอนไม่มีสิทธิมากกว่าผู้โอน

ตามหลักทั่วไปนั้น การโอนสิทธิต่างๆ ระหว่างผู้โอนกับผู้รับโอนจะต้องทำให้ถูกต้องและตรงตามเจตนาของทั้งผู้โอนและผู้รับโอน กล่าวคือ หากการโอนสิทธิใดๆ ก็ตาม ถ้าผู้โอนไม่มีสิทธิหรือมีสิทธิที่บกพร่องแล้วหากผู้รับโอนได้รับโอนไปผู้รับโอนก็ไม่มีสิทธิผู้รับโอนจะยกเอาไปใช้ยันกับเจ้าของเดิมที่แท้จริงไม่ได้ตามหลัก “ผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน” (no one can transfer title than he possesses himself) (ตรีเนตร สารพงษ์, 2551) จึงเห็นได้ว่าหลักนี้แม้ผู้รับโอนจะ “จะไม่รู้” ข้อเท็จจริงอันเป็นความบกพร่องในกรรมสิทธิ์ของทรัพย์สินที่ใดก็ตามเขาก็มิได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายตามแนวคิดสุจริตแต่อย่างใด

3.5 หลัก “ผู้รับโอนโดยสุจริตย่อมมีสิทธิดีกว่าผู้โอน”

หลักเรื่องการโอนตัวเงินอันเป็นตราสารเปลี่ยนมือนั้นไม่นำเอาหลักทั่วไปคือหลัก “ผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน” มาใช้แต่ให้นำเอาหลัก “ผู้รับโอนโดยสุจริตมีสิทธิดีกว่าผู้โอน” ซึ่งถือเป็นหลักข้อยกเว้นมาใช้ในที่นี้จะกล่าวถึงหลักการได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์โดยสุจริตดังต่อไปนี้

(1) ต้องเป็นการได้มาโดยนิติกรรมที่ไม่บกพร่อง การได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์โดยสุจริตนั้นแม้จะเป็นการได้มาจากผู้ไม่มีสิทธิก็ตาม แต่การได้มานั้นจะต้องเป็นการได้มาโดยไม่มิเหตุบกพร่องอย่างอื่นโดยการโอนย่อมต้องเป็นไปตามเจตนาของคู่กรณีที่เกิดลงให้กรรมสิทธิ์แก่กัน

(2) ตามกฎหมายอังกฤษ การโอนนั้นต้องมีค่าตอบแทน (consideration) ซึ่งค่าตอบแทนนั้นจะเป็นเงินหรือประโยชน์อื่นใดก็ได้ ถ้าผู้สุจริตได้ทรัพย์สินนั้นมาโดยไม่มีค่าตอบแทนดังนี้ ผู้สุจริตย่อมไม่ได้กรรมสิทธิ์ แต่ได้ไปเพียงการครอบครอง และหากไม่มีสิทธิยึดถือทรัพย์สินไว้ก็ย่อมต้องคืนทรัพย์สินนั้นแก่เจ้าของกรรมสิทธิ์

อย่างไรก็ตาม ตามหลักกฎหมายไทยไม่มีการนำเอาหลักค่าตอบแทน (consideration) มาใช้บังคับแต่อย่างใด

(3) ได้ไปซึ่งการครอบครอง สำหรับสังหาริมทรัพย์นั้น อำนาจครอบครองทรัพย์สิน และการโอนการครอบครองจากมือผู้โอนไปยังผู้รับโอน ย่อมเป็นรากฐานแห่งความเชื่อถือว่า ผู้โอนซึ่งครอบครองทรัพย์อยู่เป็นผู้มีสิทธิโอนทรัพย์นั้น

(4) ความสุจริต ความสุจริตในระบบกฎหมายไทยนั้น หมายถึง “ความไม่รู้ถึงความไม่มีสิทธิ” หรือ “ความไม่รู้ถึงความเสี่ยงสิทธิ” ของผู้โอนเหนือทรัพย์สินนั้น ซึ่งเป็นหลัก “ความสุจริตที่สามารถรู้ได้” (perceptive bad faith) โดยมีความเชื่อมาจากความรู้ในข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญซึ่งกฎหมายทำให้ไม่สมบูรณ์ ความสุจริตเช่นนี้จะต้องมีอยู่ก่อนหรือในขณะที่มีการโอนการครอบครองกัน ในแง่ผู้รับโอน จึงไม่จำเป็นต้องเชื่อว่าผู้โอนเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์เท่านั้น หากผู้รับโอนเชื่อว่าผู้โอนมีสิทธิโอนดังนี้ ย่อมถือได้ว่าผู้รับโอนเป็นผู้สุจริตแล้ว ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันในระบบกฎหมายไทย อย่างไรก็ดี หากผู้รับโอนไม่รู้ถึงความไม่มีสิทธิของผู้โอน เพราะเหตุที่ผู้รับโอนประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ดังนี้ย่อมถือไม่ได้ว่าผู้รับโอนสุจริต (กิตติศักดิ์ ปกติ, 2551)

จากหลักการดังกล่าวจะเห็นได้ว่าสอดคล้องกับหลักกฎหมายตัวเงินของประเทศอังกฤษ หรือ The Bill of Exchange Act, 1882 ของอังกฤษ มาตรา 29 บัญญัติว่า “ผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายคือผู้ที่ได้ตัวเงินมาในรูปบริบูรณ์และถูกต้องตามเนื้อความที่ปรากฏในตราสารทั้งถูกต้องตามที่ท่านบัญญัติไว้ต่อไปนี้คือ

1) ได้เป็นผู้ทรงตัวนั้นก่อนถึงกำหนดใช้เงินโดยไม่รู้ว่าตัวนั้นขาดความเชื่อถือมาก่อน

2) ได้ตัวมาโดยสุจริตมีสินจ้างตอบแทน ทั้งเมื่อเขาโอนตัวนั้นให้ไม่รู้ถึงข้อบกพร่องแห่งสิทธิของผู้โอนตัวให้ตน...”

จากบทบัญญัติมาตรา 29 ข้างต้นจะเห็นว่า กฎหมายวางข้อกำหนดในการพิจารณาว่า บุคคลผู้มีตัวไว้ในครอบครองดังกล่าวจะได้ชื่อว่าเป็นผู้ทรงโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ไว้อย่างละเอียด กล่าวคือ นอกจากบุคคลนั้นจะได้ “ตัวเงินที่มีข้อความสมบูรณ์และถูกต้อง” ไว้ในความ “ครอบครอง” แล้ว ยังจะต้องได้รับตัวเงินนั้นไว้ก่อนที่ตัวเงินนั้นจะถึงกำหนดใช้เงิน โดย “ไม่รู้ตัวนั้นขาดความเชื่อถือ” มาก่อน ทั้งยังจะต้องได้ตัวเงินมาโดย “สุจริต” มี “ค่าตอบแทน” (Consideration) อีกด้วย และตามกฎหมายตัวเงินของอังกฤษก็ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 90 ว่า “ทำการโดยสุจริต” หมายถึง การทำโดย “เชื่อ” โดยในคำอธิบายกฎหมายตัวเงินของอังกฤษมีผู้อธิบายไว้ว่า (เสนีย์ ปราโมทย์, 2514) ผู้ที่ได้ตัวเงินไว้ในครอบครอง หากเขาพิสูจน์ได้ว่าเขาได้รับโอนตัวเงินไว้โดย “มิได้รู้” ข้อบกพร่องแห่งสิทธิของผู้ที่โอนตัวให้ตนและในสถานการณ์ เช่นนั้นเขาไม่ควรรู้สึกโง่เง่าไปกว่า

นั้นย่อมแสดงว่าผู้นั้นได้รับตัวไว้โดยสุจริตตามความหมายที่กฎหมายกำหนดไว้แล้ว (ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์, 2548)

และเมื่อพิจารณาถึงวิธีการโอนตัวเงินซึ่งทำได้ง่าย ผู้คนจึงนิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย เพราะตราสารเปลี่ยนมือมีวิธีการโอน คือ การสลักหลังและส่งมอบซึ่งการสลักหลัง(ตัวระบุชื่อ)นั้นผู้โอนสามารถทำได้ 2 วิธี ได้แก่

(1) การสลักหลังเฉพาะ โดยการที่ผู้โอนลงลายมือชื่อของตนและระบุชื่อผู้รับโอน หรือผู้รับประโยชน์ด้านหลังตราสาร

(2) การสลักหลังลอย โดยการที่ผู้โอนลงลายมือชื่อของตนเองลงด้านหลังตราสาร เท่านั้นโดยมิได้ระบุชื่อผู้รับโอนหรือผู้รับประโยชน์ไว้

ส่วนการโอนตัวเงินที่เป็นตราสารชนิด “ตัวผู้ถือ” การโอนตราสารนั้นก็สมารถทำได้ เพียงแค่ “ส่งมอบ” ตัวเงินเท่านั้น กฎหมายจึงได้กำหนดหลัก “ผู้รับโอนโดยสุจริตมีสิทธิดีกว่าผู้โอน” มาใช้เพื่อคุ้มครองผู้ที่รับโอนตราสารมาโดยสุจริต ให้ได้รับความเป็นธรรม

อย่างไรก็ตาม หากการโอนตัวเงินนำหลัก “ผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน” มาใช้แล้ว จะทำให้เกิดปัญหาตามมาว่า ผู้ที่รับโอนตัวเงินมาจากผู้โอนเกิดการไม่ไว้วางใจกัน ไม่กล้าที่จะรับชำระหนี้เป็นตัวเงิน เพราะกลัวว่าผู้ที่โอนตัวเงินให้ตนนั้นจะเป็นผู้ที่ไม่มีสิทธิในตัวเงินอย่างแท้จริง หรือมีสิทธิโดยบกพร่องในตัวเงินนั้นแล้ว ก็จะมีปัญหาตามมาในภายหลังว่าตนจะเรียกให้ได้รับผิดชำระเงินให้แก่ตน ซึ่งจะทำให้ตนลืสิทธิไล่เบี้ยเอาจากผู้ส่งจ่ายผู้จ่าย หรือ ผู้สลักหลังคนก่อนๆ ด้วยเหตุนี้ในเรื่องตัวเงินจึงมีการนำเอาหลัก “ผู้รับโอนโดยสุจริตมีสิทธิดีกว่าผู้โอน” มาใช้ ซึ่งจะทำให้บุคคลผู้กระทำการโดย “สุจริต” ได้รับการคุ้มครองอย่างเป็นธรรม และทำให้การโอนตัวเงินซึ่งสามารถโอนกันได้โดยง่ายตายได้รับความนิยม และผู้รับโอนไม่ต้องคอยระแวงถึงสิทธิของผู้โอน

3.6 หลัก “ผู้รับโอนโดยสุจริตย่อมมีสิทธิดีกว่าผู้โอน” ในตัวเงิน

โดยปกติตัวเงินจะสอดแทรก “หลักสุจริต” เอาไว้ในรูปของ “หลักผู้รับโอนโดยสุจริตมีสิทธิดีกว่าผู้โอน” ซึ่งหลักการนี้มีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1) ผู้โอนต้องเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ซึ่งมีสิทธิโดยสมบูรณ์ในทรัพย์สิน(ตัวเงิน)ที่โอน กล่าวคือจะต้องพิจารณาไปถึงตัวมูลหนี้ด้วยว่ามาจากนิติกรรมที่บกพร่องหรือไม่

2) กรณีที่ผู้โอนไม่มีสิทธิในตัวเงิน หรือมีสิทธิบกพร่อง เจ้าของกรรมสิทธิ์ย่อมไม่มีสิทธิเรียกทรัพย์สินจากผู้รับโอนได้ถ้าผู้รับโอนได้รับโอนทรัพย์สินนั้นไปโดยไม่สุจริต (คือรู้ว่าผู้โอนไม่มีสิทธิ หรือมีสิทธิบกพร่อง) หรือด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

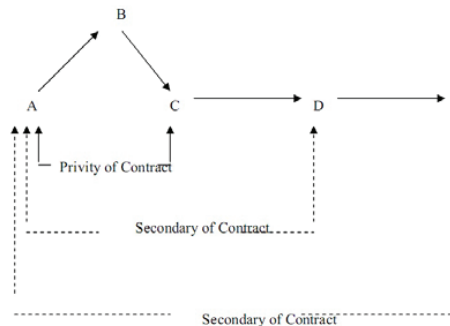
3) วิธีการโอนหนี้หรือสิทธิเรียกร้องในตัวเงินทำได้โดยสลักหลังและส่งมอบ (ตัวระบุชื่อ) หรือเพียง ส่งมอบ (ตัวผู้ถือ)

หากพิจารณาถึงวิธีการโอนหนี้ในหนี้ทั่วไปตามมาตรา 306 แล้วจะเห็นว่าต้องมีหนังสือบอกกล่าวไปยังลูกหนี้แห่งสิทธิ หรือลูกหนี้ยินยอมด้วย นั่นก็เท่ากับว่าลูกหนี้แห่งสิทธิได้รับทราบถึงการโอนสิทธินั้นแล้วจึงไม่จำเป็นต้องใช้หลัก “ผู้รับโอนโดยสุจริตมีสิทธิดีกว่าผู้โอน”

4) หากการโอนตราสารมีการโอนต่อไปตามกฎหมาย และผู้รับโอนตราสารนั้นรับโอนมาโดย “สุจริต” ผู้รับโอนจะได้สิทธิในตั๋วนั้นโดยสมบูรณ์

5) ลูกหนี้ในตราสารเปลี่ยนมือจะยกข้อต่อสู้อันอาศัยความเกี่ยวพันระหว่างตนกับคู่สัญญาคนอื่นขึ้นต่อสู้ผู้ทรง ที่กระทำการโดยสุจริตเพื่อปฏิเสธความรับผิดชอบหรือให้หลุดพ้นจากความรับผิดชอบไม่ได้

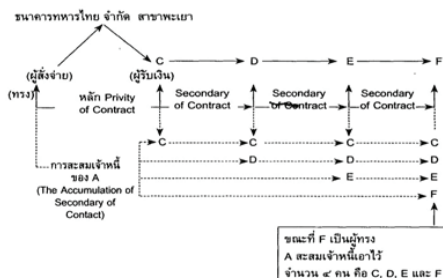
6) สัญญาของตราสารเปลี่ยนมือจะมีผู้เข้ามาผูกพันในสัญญาหลายคน และมีความเกี่ยวพันกันจึงมีความสัมพันธ์กันตามสัญญาลำดับรอง (Secondary of Contract) ซึ่งกรณีของตราสารเปลี่ยนมือนี้จะไม่นำเอาหลักสัญญาของผู้ซึ่งผูกพันกันโดยตรง หรือ Privity of Contract มาใช้กับคู่สัญญาที่ห่างไกลออกไป (Remote Party)

จากภาพ A ได้ออกตั๋วแลกเงินสั่ง B จ่ายเงินให้แก่ C โดยออกเป็นตัวระบุชื่อ จากนั้น C ได้โอนตั๋วแลกเงินต่อไปให้กับ D ซึ่งถ้าหากว่า D ได้รับตั๋วแลกเงินมาโดยถูกต้องตามกฎหมายและได้กรรมสิทธิ์โดยสมบูรณ์ก็สามารถโอนตั๋วต่อไปให้กับ E ได้โดยไม่มีข้อบกพร่องในสิทธิแต่อย่างใด

แต่ถ้า D ได้ตัวเงินมาจาก C ด้วยการข่มขู่ ทำให้การโอนจาก D มายัง C มีผลเป็นโมฆียะ ต่อมา D ได้สละหลังตั๋วต่อไปยัง E ซึ่งเป็นผู้ทรงและไม่ว่า D ได้ข่มขู่ C ก็จะทำให้ E ได้รับความคุ้มครองจากหลัก “ผู้รับโอนโดยสุจริตไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน” โดยที่ C นั้นจะยกข้อต่อสู้ว่า D ได้ตัวเงินมาด้วยการข่มขู่ต่อสู้กับ E ซึ่งเป็นผู้ทรงโดยสุจริตไม่ได้ สำหรับ C ซึ่งถูก D ข่มขู่ก็มีสิทธิที่จะฟ้องให้ D รับผิดชอบละเมิดตามมาตรา 420 (สหณ รัตนไพจิตร, 2522)

8) หลักการสะสมตัวลูกหนี้ชั้นที่สอง (The Accumulation of Secondary of Contract) ทุกครั้งที่มีการสลักหลังโอนตัวทุกครั้งเกิดการสะสม (Accumulation) ตัวเจ้าหนี้ใช้กับผู้ลงลายมือชื่อในตั๋วไปเรื่อยๆ (ตรีเนตร สารพงษ์, 2551) (ดูภาพประกอบ)

จึงเห็นได้ว่าตัวเงินซึ่งใช้หลักของตราสารเปลี่ยนมือ มีลักษณะที่แตกต่างไปจากหนี้ทั่วไปที่มีการนำหลักสุจริตมาใช้โดยความรับผิดชอบของผู้สัญญาอยู่บนพื้นฐานของหลักลูกหนี้ลำดับรอง (Secondary of contract) และมีการสะสมตัวลูกหนี้ของลูกหนี้ลำดับรองไปเรื่อยๆ จนกว่าจะถึงผู้ทรง

3.7 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับหลัก “ผู้รับโอนโดยสุจริตมีสิทธิดีกว่าผู้โอน” ในตัวเงิน

ในเรื่องตัวเงินจำเป็นต้องให้ผู้รับโอนโดยสุจริตได้รับความคุ้มครองเป็นพิเศษให้เป็นที่ยอมรับว่าถ้าตนทำการโดยสุจริตแล้วจะไม่ได้รับความเสียหาย แม้ผู้โอนจะไม่มีสิทธิอันสมบูรณ์ในตัวเงินนั้น (ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์, 2548) เมื่อนำหลัก “ผู้รับโอนโดยสุจริต มีสิทธิดีกว่าผู้โอน” ที่เป็นหลักยกเว้นหลัก “ผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน” ในหลักหนี้ทั่วๆ ไปมาใช้แล้ว เมื่อมีการโอนต่อไปเรื่อยๆ ตามวิธีการที่กฎหมายกำหนดแล้ว ถึงแม้ผู้โอนตัวเงินมาจะไม่สิทธิในตัวเงินนั้น แต่ถ้าผู้รับโอนมา “สุจริต” แล้ว ผู้รับโอนก็มีสิทธิในตัวเงินนั้นโดยสมบูรณ์ จะเห็นได้ว่า เราสามารถนำหลักสุจริตมาปรับใช้ได้กับกฎหมายลักษณะตัวเงินเพื่อคุ้มครองผู้สุจริตที่ไม่รู้ถึงความบกพร่องแห่งสิทธิในตัวเงินที่ตนได้รับโอนมา

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในเรื่องตัวเงิน ได้มีบทกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับหลัก “ผู้รับโอนโดยสุจริตมีสิทธิดีกว่าผู้โอน” อยู่คือ มาตรา 905 วรรคสอง และ วรรคสาม, มาตรา 916 ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

1) **มาตรา 905 วรรคสอง และ วรรคสาม** บัญญัติว่า “ถ้าบุคคลผู้หนึ่งผู้ใดต้องปราศจากตัวเงินไปจากครอบครอง ท่านว่าผู้ทรงซึ่งแสดงให้ปรากฏสิทธิของตนในตั๋วตามวิธีการดังกล่าวมาในวรรคก่อนนั้น หากจำต้องสละตัวเงินไม่ เว้นแต่จะได้อำนาจโดยทุจริต หรือได้มาด้วยความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง

อนึ่ง ข้อความในวรรคก่อนนี้ ให้ใช้บังคับตลอดถึงผู้ทรงตัวเงินส่งจ่ายให้แก่ผู้ถือด้วย”

เป็นการแสดงให้เห็นถึงกรณีที่มีสิทธิของผู้ทรงคนเดิม ที่ต้องปราศจากตัวเงินไปจากการครอบครอง เพราะตัวเงินนั้นมีความบกพร่องในสิทธิไม่ว่าจะเป็นเพราะกลฉ้อฉล ช่มชู้สำคัญผิดฯ กับสิทธิของผู้ที่ได้ตัวเงินไว้ในความครอบครองโดยอ้างสิทธิว่าตนเป็นผู้ที่ได้รับสละหลังหรือเป็นผู้ถือหนี้ ใครมีสิทธิดีกว่ากัน (ตรีเนตร สาระพงษ์, 2551)

จะเห็นได้ว่าในกฎหมายลักษณะตัวเงิน มาตรา 905 นี้ ได้นำเอาหลัก “สุจริต” มาใช้เป็นมาตรฐานในการปฏิบัติระหว่างคู่สัญญาในตัวเงิน ซึ่งถือเอาความสุจริตเป็นที่ตั้งว่า ผู้ที่ได้รับโอนตัวเงินมาหรือผู้ทรงหนี้ “รู้หรือไม่” ว่าสิทธิของตนได้มานั้นมีความบกพร่อง ถ้าผู้ทรงตัวเงิน “รู้” ถึงความบกพร่องแห่งสิทธิก็เท่ากับว่าไม่สุจริต ซึ่งขัดต่อเจตนารมณ์ของกฎหมายลักษณะตัวเงิน ที่ต้องการนำหลักสุจริตมาใช้เพื่อให้เกิดความสะดวกและเกิดความไว้วางใจในการใช้ตัวเงิน ในทางกลับกัน ถ้าผู้รับโอน “ไม่รู้” ถึงความบกพร่องแห่งสิทธิในตัวเงินที่ตนได้รับมาย่อมได้รับความคุ้มครอง ตามมาตรา 905 วรรคท้าย ได้นำเอาหลักในวรรคสองมาใช้กับผู้ถือด้วย

2) **มาตรา 916** บัญญัติว่า “บุคคลทั้งหลายผู้ถูกฟ้องในมูลตัวแลกเงินหาอาจจะต่อสู้ผู้ทรงด้วยข้อต่อสู้อันอาศัยความเกี่ยวพันกันเฉพาะบุคคลระหว่างตนกับผู้ส่งจ่ายหรือกับผู้ทรงคนก่อน ๆ นั้นได้ไม่ เว้นแต่การโอนจะได้มีขึ้นด้วยคบคิดกันฉ้อฉล”

เนื่องจากการโอนตัวเงินแต่ละฉบับมีคู่กรณีที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับตัวเงินนั้นไม่จำกัดจำนวน คู่กรณีมีการโอนตัวต่อกันมาหลาย ๆ ทอดจนถึงผู้ทรงหนี้ ผู้ทรงไม่อาจทราบได้ว่าผู้สละหลังและผู้รับสละหลังคนก่อนๆ มีความเกี่ยวพันกันอย่างไร ถ้าจะให้ผู้ทรงต้องรับรู้ความเกี่ยวพันนั้นด้วยย่อมไม่เป็นธรรมแก่ผู้ทรง และคงไม่มีใครยอมรับโอนตัวเงินเพื่อชำระหนี้หรือรับซื้อลดตัวเงิน มาตรานี้จึงวางหลักห้ามต่อสู้ผู้ทรงด้วยข้อต่อสู้อันอาศัยความเกี่ยวพันระหว่างคู่สัญญาตามตัวเงินที่ใกล้ชิดกัน แต่ถ้าวางผู้จ่ายกับผู้ส่งจ่ายกันเองหากมีข้อต่อสู้อย่างไรย่อมยกขึ้นต่อสู้ได้ (เสนีย์ ปราโมช, 2514) อย่างไรก็ตามปัญหาว่าความสุจริตในตัวเงินจะมีมากน้อยเพียงใดนั้น Edward T. Fargan ได้กล่าวเอาไว้ใน The concept of Good Faith in Negotiable Instrument Law ว่า

“...ความไม่สุจริตนั้นยึดหลักความละเอียดรอบคอบที่มากเกินไป (over-scrupulosity) ความไม่รู้(ignorance) หรือการสำคัญผิด (mistake) บางคนจึงมีความระแวงสงสัยเป็นอย่างมากและมีความระมัดระวังมากเกินไป โดยใช้ความรอบคอบมากเกินไปทุก ๆ เรื่อง

ขณะที่บางคนกลับไม่รู้เลยว่าเขาจะต้องสงสัยไปหมดทุกอย่าง เว้นแต่ว่าสิ่งนั้นจะเห็นปรากฏชัดเจนอยู่แล้วหรือเชื่อว่าความเลวร้ายนั้นจะเกิดต่อเมื่อเขาไม่สามารถทำความเข้าใจได้ หรือความอ่อนไหวอย่างผิดธรรมชาติที่เป็นความเลวร้ายที่เป็นจริง หรือจินตนาการซึ่งเกิดจากความละเอียดรอบคอบที่มากเกินไป หรือความไม่รู้โดยอาจจำแนกได้ว่าความบกพร่องด้านจิตใจและยังสามารถแยกได้โดย “ความวิตกกังวลตามกฎหมาย” ซึ่งแน่นอนว่าไม่ควรกำหนดให้บุคลากรที่มีความตื่นตัวต้องมีการเพิ่มเติมเพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐานที่สูงขึ้นของทางธุรกิจ และความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีมากกว่าที่ต้องการจากคนทั่วไป...” (Fargan, 1956)

ในคดี Link V. Jackson, 147 S.W. 1114,1115(1912) as cited in Fagan, 1956) ศาลเห็นว่า “หากข้อเท็จจริงที่มีอยู่ และคู่สัญญาว่ากันว่ามันทำให้เขาเชื่อว่ามีข้อเท็จจริงตามนั้นอยู่ และเขากระทำไปตามที่เขาเชื่อ นั้น ผลย่อมเหมือนกับที่เขารู้แล้วในข้อเท็จจริง และกระทำไปตามที่รู้นั้น หากตัวเงินนั้นได้มาโดยฉ้อโกง และโจทก์ “รู้” และความรู้ันั้น “บอกคำถามที่ทำให้เขามีความเชื่อว่าตัวเงินได้มาโดยทุจริต” และทราบได้ว่าการได้ตัวมาโดยยังคงมีข้อกังขาลอยอยู่ เท่ากับเขายอมรับว่าได้ตัวเงินมาโดย “ทุจริต” ซึ่งความเชื่อนี้เป็นความเชื่อที่เกิดภายในจิตใจ อันเป็นผลมาจากความ “รู้ข้อเท็จจริง” “ที่ใคร่ตรองจนเกิดเป็นความเชื่อมั่น” ...ซึ่งมันได้ผ่านความสงสัยและเติบโตเป็นความเชื่อจนกลายเป็นความรู้เช่นนี้หากเขายังคงเชื่ออยู่ เมื่อพบความไม่สุจริตในขณะที่ได้ตัวมาจึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องพิจารณาข้อเท็จจริงอีกต่อไป

นอกจากนั้น ศาลจะตรวจสอบว่าได้มีการบอกกล่าวไม่สมบูรณ์ซึ่งอาจก่อให้เกิดความไม่สุจริตไปยังผู้ทรงตัวหรือไม่ ซึ่งศาลถือว่า “การบอกกล่าวกับความสุจริตไม่อาจอยู่รวมกันได้”(Lee V; Bowman, 55 Mo 400, 403, 1874 as cited in Fargan, 1956)

จึงเห็นได้ว่าหลักการข้อนี้ยังไม่ปรากฏสำหรับกฎหมายไทยหรือการใช้ในกฎหมายไทยมากเท่าที่ควร กล่าวคือยังไม่มีความชัดเจนมากนักในกรณีที่มีการบอกกล่าวความไม่สมบูรณ์มายังผู้ทรงแล้วสิ่งที่จะทำการบอกกล่าวทำลายความสุจริตที่มีลงไป ทั้งนี้เพราะการบอกกล่าวจะถือว่าผู้ทรง “รู้” ไม่ได้ เพียงแต่ในขณะที่บอกกล่าวคงมีแค่ “ความสงสัย” ในความไม่สุจริตเท่านั้น

สำหรับประเทศไทยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 312 ก็บัญญัติว่า “ในมูลหนี้อันพึงต้องชำระตามเขาสั่งนั้น ลูกหนี้จะยกข้อต่อสู้ซึ่งมีต่อเจ้าหนี้เดิมขึ้นเป็นข้อต่อสู้ผู้รับโอนโดยสุจริตนั้นหาได้ไม่ เว้นแต่ที่ปรากฏในตัวตราสารนั้นเอง หรือที่มีขึ้นเป็นธรรมดาสืบจากลักษณะแห่งตราสารนั้น” และ

มาตรา 313 “บทบัญญัติแห่งมาตราก่อนนี้ ท่านให้ใช้บังคับตลอดถึงหนี้อันพึงต้องชำระแก่ผู้ถือหนี้ด้วย แล้วแต่กรณี”

ข้อต่อสู้กฎหมายตามมาตรา 312 มีอยู่ 2 ประการคือ

(1) ข้อต่อสู้ที่ปรากฏในตัวตราสารนั่นเอง เช่น ตัวเงินมีข้อความหรือรายการไม่ครบถ้วนลายมือชื่อปลอม การสลักหลังขาดสาย เป็นต้น

(2) ข้อต่อสู้ที่มีขึ้นเป็นธรรมชาติสืบจากลักษณะแห่งตราสาร คือ เป็นข้อต่อสู้ที่เกิดจากลักษณะแห่งตราสารนั้นอันลูกหนี้อาจยกข้อต่อสู้ผู้รับโอนหรือผู้ทรงตราสารได้ตามธรรมดา (ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์, เรื่องเดิม, หน้า 29.)

กล่าวได้ว่า มาตรา 916 นั้นเป็นข้อยกเว้นจากหลักที่ว่า “ผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน” เพราะในเรื่องตัวแลกเงินจำเป็นต้องให้ผู้รับโอนโดยสุจริตได้รับความคุ้มครองเป็นพิเศษ ว่าถ้าตนทำการโดยสุจริตและไม่ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงแล้ว และหมายความรวมถึงการโอนทั้งที่มีหรือไม่มีคำตอบแทนด้วย (จิตติ ดิงศภิทัย, 2533) จะไม่ได้รับความเสียหาย แม้ผู้โอนจะไม่มีสิทธิอันสมบูรณ์ในตัวเงินนั้นก็ไม่ว่าให้การโอนนั้นไม่สมบูรณ์ ทั้งนี้เพื่อช่วยให้การโอนตัวเงินโอนต่อกันไปได้เรื่อยๆ (อัมพร ณ ตะกั่วทุ่ง, 2548)

ซึ่งคู่สัญญาแบ่งออกได้ 2 พวก คือ

(1) **คู่สัญญาที่เกี่ยวข้องกันโดยตรงหรือใกล้ชิด (Immediate Parties)** คือคู่สัญญาในตัวเงินที่มีนิติสัมพันธ์กันโดยตรง เช่น ผู้ส่งจ่ายกับผู้รับเงิน ผู้สลักหลังกับผู้สลักหลังคนที่รับโอนตัวมาจากตน คู่สัญญาซึ่งเกี่ยวข้องกันโดยตรง แต่ย่อมยกเอาข้อต่อสู้ที่มีต่อกันมาต่อสูระหว่างกันเองได้ตามหลักทั่วไปไม่อยู่ในบังคับมาตรา 916 เพราะเป็นการต่อสู้ตามข้อสัญญาที่ก่อให้เกิดขึ้นตาม “มูลหนี้เดิม” จึงนำหลัก “ผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน” มาใช้

(2) **คู่สัญญาที่ไม่เกี่ยวข้องหรือห่างไกล (Remote Parties)** คือ คู่สัญญาที่ไม่มีความสัมพันธ์กันโดยตรง เช่น ความสัมพันธ์ของผู้สลักหลังคนที่ 1 กับผู้สลักหลังคนที่ 4 ผู้ถูกฟ้องจึงอาจอ้างความเกี่ยวพันระหว่างตนกับคู่สัญญาที่เกี่ยวข้องกันโดยตรงในข้อ 1) มาเป็นข้อต่อสู้ผู้ทรงไม่ได้ จึงนำหลักที่ยกเว้นหลักทั่วไป คือ “หลักผู้รับโอนโดยสุจริตมีสิทธิดีกว่าผู้โอน” มาใช้ (ตรีเนตร สารพงษ์, 2551)

จากการแบ่งคู่สัญญาดังกล่าวข้างต้น ยังสามารถอธิบายต่อไปได้อีกว่าการอยู่ใกล้หรือไกลกันของคู่สัญญาเกิดขึ้นจากการที่มีความผูกพันที่อยู่บนพื้นฐานของสัญญาที่ต่างกัน กล่าวคือ คู่สัญญาที่เกี่ยวข้องกันโดยตรงหรือใกล้ชิด (Immediate Parties) มีความผูกพันบนพื้นฐานของสัญญาแบบ Privity of contract ตามกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาเน้นหมายถึงความสัมพันธ์อันเกิดขึ้นของคู่สัญญาแบบใกล้ชิด ในลักษณะต่างตอบแทนอย่างต่อเนื่อง โดยมีความสัมพันธ์กับสิทธิเหนือทรัพย์สิน หรืออำนาจในการบังคับตามกฎหมาย หรือการรับประกัน ซึ่งหลักการนี้เป็นหลักการสำคัญในระบบกฎหมายสัญญา ส่วนคู่สัญญาที่ไม่เกี่ยวข้องหรือห่างไกล (Remote Parties) มีความผูกพันบนพื้นฐานของสัญญาแบบ Secondary of contract ซึ่งจะมีเจ้าหน้าที่เกิดขึ้นเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ โดยมีผู้เข้ามาผูกพันตามหลักการสะสมตัว

ลูกหนี้(The Accumulation of secondary of contract) ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

จึงอาจสรุปได้ว่า “หลักสุจริต” จะเกิดเพื่อคุ้มครองลูกหนี้ที่อยู่ห่างไกล(Remote Parties) บนพื้นฐานของสัญญาแบบ Secondary of contract ซึ่งมีหลักการสะสมตัวลูกหนี้ขึ้นที่สอง (The Accumulation of Secondary of Contract) อยู่นั่นเอง

อย่างไรก็ตาม มาตรา 916 ก็มีข้อยกเว้นคือ “เว้นแต่การโอนจะได้มีขึ้นด้วยคบคิดกันฉ้อฉล” หมายความว่า การที่ผู้ทรงคนก่อนซึ่งเป็นคู่สัญญาใกล้ชิดโดยตรงกับ(Immediate Party) ผู้ถูกฟ้องโอนตัวเงินให้แก่ผู้ทรงที่เป็นโจทก์ฟ้องนั้นไม่ได้โอนกันจริงๆ แต่เป็นการโอนที่ทั้งสองมีเจตนาคบคิดกันใช้อุบายมิให้ผู้ถูกฟ้องต่อสู้คดีได้ (อัมพร ณ ตะกั่วทุ่ง, 2548)

ตัวอย่าง

นาย D ได้ตัวเงินมาจากนาย C ด้วยการฉ้อฉล ซึ่งเป็นผู้ทรงเดิม ถ้านาย D ไม่ต้องการให้นาย C ยกข้อต่อสู้ที่ว่าตนได้นัดฉ้อฉลตัวเงินมาเพื่อที่จะติดตามเอาตัวคืน นาย D จะใช้วิธีการโอนตัวให้กับนาย E ซึ่งได้สมคบกัน โดยนาย E จะอ้างว่าตนได้รับตัวมาโดยสุจริต ตามกฎหมายแล้วต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ทรงที่รับตัวไว้ นั้นรับไว้โดยสุจริต จากข้อสันนิษฐานของกฎหมายดังกล่าวข้างต้นนี้ จึงถือว่าผู้รับโอนซึ่งเป็นผู้มีสิทธิที่จะบังคับให้มีการใช้เงินตามตัวเงินได้ (ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์, 2551) จึงทำให้ภาระในการนำสืบตกไปยังนาย C ที่จะต้องนำสืบให้ได้ว่านาย E นั้นได้รับโอนตัวมาโดยไม่สุจริต (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1042/2534)

“คบคิดกันฉ้อฉล” นั้น คือ การ “รู้” ถึงการฉ้อฉล ไม่ต้องถึงขนาดเข้าร่วม คบคิดฉ้อฉล เพียงแต่ผู้ทรงที่เป็นผู้รับโอนตัวไว้ นั้นได้รู้ถึงข้อบกพร่องในสิทธิของผู้โอนก็พอ ดังนั้นผู้ถูกฟ้องตามมูลตัวแลกเงินจะยกเป็นข้อต่อสู้ได้(ตรีเนตร สาระพงษ์, 2551)

ปัญหาเกี่ยวกับการที่ผู้ทรงที่ได้รับตัวเงินมาโดยทางมรดก หรือได้มาจากเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์โดยการขายทอดตลาด ซึ่งการได้ตัวเงินมาในลักษณะนี้ ไม่ได้มีการสลักหลังโอนให้ผู้รับโอน แล้วเกิดปัญหาว่าเมื่อมีการโอนตัวเงินต่อไปเรื่อยๆ ตามวิธีการที่กฎหมายกำหนดแล้ว เมื่อมีการบกพร่องแห่งสิทธิเกิดขึ้น กรณีที่สิทธิของผู้ทรงคนเดิม ที่ต้องปราศจากตัวเงินไปจากการครอบครอง เพราะตัวเงินหาย หรือ ถูกลัก กับสิทธิของผู้ที่ได้ตัวเงินไว้ในความครอบครองโดยอ้างสิทธิว่าตนเป็นผู้ที่ได้รับสลักหลังหรือเป็นผู้ถือหนี้ ใครมีสิทธิดีกว่ากัน ซึ่งตามหลักกฎหมายลักษณะตัวเงินนั้น จะใช้หลัก “ผู้รับโอนย่อมมีสิทธิดีกว่าผู้โอน” มาใช้ แต่การรับตัวเงินมาทางมรดกนี้จะไม่นำหลักดังกล่าวมาใช้ เพราะจะต้องบังคับใช้ตามหลักทั่วไป คือหลัก “ผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน” ซึ่งการโอนจะต้องโอนกันตามหลักทั่วไปตามที่ได้กล่าวมาแล้วอย่างไว้ก็ตาม ผู้ที่ได้รับตัวเงินมาทางมรดกก็เป็นผู้ทรงที่มีสิทธิในตัวเงินนั้นตามกฎหมาย

ตัวอย่าง

เช็คพิพาทถึงกำหนดภายหลังจาก นายดำ ถึงแก่ความตาย สิทธิตามเช็คพิพาทจึงเป็นมรดกตกได้แก่ นายแดง(เป็นผู้สืบสิทธิ) ผู้ทรงเช็คซึ่งเป็นทายาทของ นายดำ ผู้ตายทันทีตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1599 ที่ว่า **“เมื่อบุคคลใดตาย มรดกของบุคคลนั้น ตกทอดแก่ทายาท ทายาทอาจเสียไปซึ่งสิทธิในมรดกได้แต่โดยบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น”** เช่นนี้ นายแดงจึงเป็นผู้ทรงเช็คพิพาทโดยชอบด้วยกฎหมาย เมื่อธนาคารตามเช็คปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็คพิพาท ย่อมถือได้ว่า นายแดงได้รับความเสียหายและเป็นผู้เสียหายโดยตรงมีอำนาจฟ้องได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 3619/2543ประเด็นนี้ถูกนำไปออกเป็นข้อสอบในระดับเนติบัณฑิตสมัย 63)

อีกกรณีหนึ่งผู้ซื้อทรัพย์สินโดยสุจริตในการขายทอดตลาดตามคำสั่งศาล หรือคำสั่งเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ในคดีล้มละลายนั้น กฎหมายก็คุ้มครองให้ผู้รับโอนโดยสุจริตได้กรรมสิทธิ์ แม้ภายหลังจะพิสูจน์ได้ว่าทรัพย์สินนั้นมิใช่ของจำเลยหรือลูกหนี้โดยคำพิพากษาหรือลูกหนี้ ผู้ล้มละลาย และสิทธิของผู้ได้เงินตรามาโดยสุจริตก็ย่อมไม่เสียไปคือ ย่อมได้กรรมสิทธิ์ในเงินตรานั้น แม้จะพิสูจน์ได้ว่าเงินนั้นมีไขของผู้โอนหรือเป็นที่ถูกลักมาก็ตาม ส่วนในกรณีที่มีผู้ได้ตัวเงินมาโดยสุจริต ผู้ได้มาโดยสุจริตนั้นย่อมได้รับการคุ้มครองทำนองเดียวกัน เว้นเสียแต่ว่าตัวเงินนั้นจะเข้าข่ายเป็นตัวเงินปลอม (มาตรา 905,1008 ตาม ปพพ.) (กิตติศักดิ์ ปรัตติ, 2546)

3.8 แนวคิดเรื่องการบอกกล่าวความไม่สมบูรณ์ของตัวเงิน

มีปัญหว่าหากมีการบอกกล่าวไปว่าตัวเงินมีความบกพร่อง อันเนื่องมาจากความสัมพันธ์ของคู่สัญญาที่อยู่ห่างไกลกัน และผู้ทรงเองก็ทราบจากการบอกกล่าวแล้ว เช่นนี้ผู้ทรงจะต้องเชื่อหรือมีความระมัดระวังอันเนื่องมาจากการบอกกล่าวนั้นหรือไม่ และความระมัดระวังนั้นจะต้องมีมากน้อยเพียงใด เรื่องนี้ Bogert ได้กล่าวไว้ว่า (Bogert, 1935 as cited in Fagan, 1956)

“...หากได้รับการบอกกล่าวด้วยวาจา หรือลายลักษณ์อักษรโดยผู้ซึ่งอ้างสิทธิโดยชอบธรรมว่าเขามีส่วนได้เสียที่เป็นธรรมในทรัพย์สินซึ่งผู้ขายไม่สามารถพูดได้ว่าเขามีกรรมสิทธิ์ (ในทรัพย์สินที่โอนมานั้น) และข้อความนั้นเป็นความจริงตามหลักความเป็นธรรม และมีความชอบธรรมในการถือครองแล้ว ในกรณีนี้ผู้ซื้อ “ไม่รู้” ว่าผู้อ้างสิทธินั้นมีสิทธิโดยชอบธรรม เพียงแต่เขารู้ว่าผู้อ้างสิทธินั้น **“ยืนยันความชอบธรรม”** หากต่อมาสามารถพิสูจน์ได้ว่าสิทธินั้นมีอยู่จริง เช่นนี้ย่อมถือได้ว่าเป็นการเพียงพอให้ “เป็นการบอกกล่าว” และอยู่ภายใต้หลักความยุติธรรม (equity)”

ซึ่งการบอกกล่าวที่ก่อให้เกิด “ความสงสัย” หรือมีการตั้งคำถามต่อความสงสัยนี้ ผู้ท้วงเอาจจะต้องมีความ “ตระหนัก” และตั้งคำถามต่อความสมบูรณ์จะปฏิเสธคำบอกกล่าวไม่ได้ ตามหลัก “การปฏิเสธการรับรู้โดยเจตนาเท่ากับการรู้ว่ามี ความไม่สุจริต” (Culifvl reiretion of nowledas is the eyuivalent of Knowledge or bag faitk) ซึ่งถือว่าเป็นหลักฐานที่แสดงถึงการเรียนรู้อัน

คดี **Goodman V.Sinonds** (6' U.S (20 HOW 934,942 (1857) Cited in Fagen, 1956) ต้องมีความซื่อสัตย์ด้วยตนเองต่อคู่สัญญาคนก่อนๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์ซึ่งจะปกป้องเขาจากคู่สัญญาคนก่อนๆ ซึ่งแม้เขาไม่มีหน้าที่ที่จะสอบถาม แต่เขาก็ต้อง “ไม่มีเจตนาที่จะปิดตาตนเอง” ซึ่งไม่ว่าจะบอกกล่าวหรือไม่ยอมเป็นหลักฐานที่สมบูรณ์ของความไม่สุจริต

จึงเห็นได้ว่าการบอกกล่าวเป็นแนวคิดที่พยายามที่จะสร้างหลัก “การตระหนักในผลทางกฎหมายซึ่งแสดงถึงความรู้ที่ได้มา” ซึ่งกฎหมายต้องการที่เตือนวิญญาณให้ทำการ “สืบหา” ถึงความบกพร่อง อันจะช่วยลดความไม่สุจริตโดยใช้สัญชาตญาณ ซึ่งกฎหมายเทียบได้กับความสุจริต โดยการบอกกล่าว อันจะอนุมานทางกฎหมายได้ ทั้งนี้เพราะความไม่สุจริตถือเป็นทัศนคติของจิตใจซึ่งมาจากความเชื่อว่าสิ่งนั้นไม่มีผลสมบูรณ์ตามกฎหมาย ซึ่งจะต้องนำมาทำให้บริสุทธิ์โดยใช้สัญชาตญาณ (intuition) ความรอบคอบอย่างมาก (Over-scrupulosity) ความไม่รู้ (ignorana) หรือความผิดพลาด (mistake) กระบวนการนี้จะทำให้เกิดความเชื่อที่บริสุทธิ์ หรือที่เรียกว่า ความไม่สุจริตโดยใช้สัญชาตญาณ (intaitivce bad fault) ซึ่งย่อมมีคุณค่ามากกว่า “ความไม่สุจริต” ที่สามารถรู้ได้ (Perceptiver badfaite)

จึงเห็นได้ว่าในกฎหมายตัวเงินในประเทศไทยเองควรยอมรับหลักการบอกกล่าวความไม่สมบูรณ์ของตัวเงินหรือหลักการ “ปฏิเสธการรับรู้โดยเจตนาเท่ากับว่ามีความไม่สุจริต” โดยการบอกกล่าวนั้นจะต้องถึงขนาดที่จะทำให้ผู้ทรงหนี้ “สงสัย” หรือ “ตระหนัก” และก่อให้เกิดการ “สืบหา” ความบกพร่องนั้นและหากได้มีการกระทำดังกล่าวแล้วแม้ข้อเท็จจริงจะฟังได้ว่ามีความไม่สุจริตเกิดขึ้นก็ตาม แต่การได้สืบหาตามความบอกกล่าวที่จะช่วยลดความไม่สุจริต อันเป็นการนำเอาหลักการลดความไม่สุจริตในสัญญาซื้อขาย ซึ่งกฎหมายไทยเองก็ควรพิจารณานำมาปรับใช้ ทั้งนี้เพราะกรณีดังกล่าวไม่ว่าจะกระทบต่อเจตนากรรมของตราสารที่ต้องการให้เปลี่ยนมือกันได้ง่ายโดยไม่อุปสรรคแต่อย่างใดที่ต้องการให้เปลี่ยน

4. สรุป

ในตัวเงินจึงมีความจำเป็นที่จะต้องนำหลัก “สุจริต” เข้ามาปรับใช้ เพื่อให้เกิดความคุ้มครองผู้ที่รับโอนตัวเงินมาโดยสุจริตและ ไม่รู้ถึงความบกพร่องแห่งสิทธิในตัวเงินเพราะ

“หลักสุจริต” เป็นหลักการพื้นฐานที่มีความเกี่ยวพันโดยตรงกับความซื่อสัตย์ (honesty) ความเป็นธรรม (Fairness) ความมีเหตุผล (reasonableness) การปกป้องความไว้วางใจ (protection of other party) ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น หรือที่ ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี เกษมทรัพย์ ได้อธิบายไว้ว่าเป็นหลักสุจริตทั่วไป **“อันเป็นมาตรฐานทั่วไปที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ให้ใช้เป็นเครื่องวัดความประพฤติของมนุษย์ในกรณีต่าง ๆ ว่าการกระทำเหล่านั้นอยู่ในกรอบที่กฎหมายจะสนับสนุนหรือประณามหรือไม่”** (ภาววิรุฬห์ กษิตินนท์, 2550) ที่สำคัญมีความเป็นไปได้ว่าผู้ได้มาซึ่งตัวเงินจะเชื่อในเวลาใดตัวเงินมากกว่าตัวเงินใช้บังคับไม่ได้ตามกฎหมาย หรือเชื่อว่ากรรมสิทธิ์ในตัวเงินบกพร่อง แต่ผู้ได้ตัวเงินมายังคงเป็นผู้สุจริต อยู่ในสายตากฎหมาย อย่างไรก็ตาม หากมีความตระหนักในการนิยามคำว่า “สุจริต” เหมือนกับการนิยามคำว่า “ไม่สุจริต” ตามกฎหมายซึ่งได้สร้างความไม่มีผลทางกฎหมายของความไม่สุจริตโดยสัญชาตญาณ(intuitive bad faith) ซึ่งควรกำหนดนิยามว่าความสุจริตตามกฎหมาย ในส่วนที่เกี่ยวกับการได้มาซึ่งตัวเงินควรถูกกำหนดนิยามในฐานะเป็นความเชื่อโดยผู้ได้มาว่าตัวเงินนั้นมีผลสมบูรณ์ตามกฎหมาย หรือมีความเชื่อว่ามีไม่สมบูรณ์ แต่ความเชื่อนั้นได้รับการพิสูจน์ว่าเป็นความเชื่อที่ไม่ถูกต้อง หรือด้วยบทสันนิษฐานทางกฎหมายว่า “เขารู้แล้ว” (Fargan, 1956)

ผลจากการที่ได้นำเอาหลักสุจริตมาใช้เป็นหลัก “ผู้รับโอนโดยสุจริตมีสิทธิดีกว่าผู้โอน” เพราะในเรื่องของกฎหมายตัวเงินนั้นต้องอาศัยความไว้วางใจซึ่งกันและกัน เนื่องจากว่าสัญญาของตัวเงินเกิดจากมูลหนี้เรื่องสัญญาลำดับรอง (Secondary of Contract) เป็นเรื่องของลูกหนี้ที่อยู่ไกลกัน (Remote Party) ซึ่งเมื่อทุกครั้งที่มีการโอนตัวไปก็จะมีการสะสมตัวลูกหนี้ (The Accumulation of Secondary of Contract) ต่อไปเรื่อยๆ

อย่างไรก็ตามหลัก “ผู้รับโอนไม่มีสิทธิดีกว่าผู้โอน” ซึ่งใช้ในการโอนหนี้ทั่วๆ ไป ถ้าผู้โอนมีสิทธิที่บกพร่องผู้รับโอนก็จะต้องรับสิทธิที่บกพร่องนั้นไปด้วย และถ้ามีการนำหลักนี้มาใช้ในเรื่องของตัวเงินก็จะทำให้ตัวเงินไม่เป็นที่นิยมใช้เพราะผู้รับโอนตัวเงินมาย่อมไม่รู้ถึงความบกพร่องของคู่สัญญาที่อยู่ห่างไกลกัน(Remote Party)

เช่นนี้หลัก “ผู้รับโอนโดยสุจริตมีสิทธิดีกว่าผู้โอน” จึงได้ถูกบัญญัติรับรอง โดยแทรกตัวอยู่ในมาตรา 905 และ มาตรา 916 แห่ง ปพพ. ส่วนข้อต่อสู้ของลูกหนี้นี้จะยกข้อต่อสู้ของตนที่มีอยู่กับผู้โอนมาต่อสู้ผู้รับโอนไม่ได้ เว้นแต่จะเป็นข้อต่อสู้ที่ปรากฏในตัวตราสารเอง หรือเป็นข้อต่อสู้ธรรมดาสืบจากลักษณะแห่งตราสารนั้นตามมาตรา 312 จึงเห็นได้ว่าหลักสุจริต ถูกนำมาใช้ในตัวเงินเพราะต้องการให้ผู้สัญญาในตัวเงินประพฤติตัวต่อกันในการมีนิติสัมพันธ์ที่ส่งผลให้เกิดความไว้วางใจกัน

5. บรรณานุกรม

- กิตติศักดิ์ ปรกิตติ. 2546. หลักการโอนกรรมสิทธิ์ในสังหาริมทรัพย์และหลักการได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์โดยสุจริตเปรียบเทียบหลักกฎหมายเยอรมันอังกฤษและไทย. กรุงเทพมหานคร : วิทยุชน.
- จิตติ ดิงศักดิ์. 2533. กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยบัญชีเดินสะพัดและตัวเงิน. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ตรีเนตร สารพงษ์. 2551. กฎหมายลักษณะตัวเงิน. ศูนย์หนังสือและตำราทางกฎหมาย คณะนิติศาสตร์ : มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์. 2548. คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน. กรุงเทพมหานคร : นิติธรรม.
- ไพฑูรย์ คงสมบูรณ์. 2550. คำอธิบายกฎหมายลักษณะตัวเงิน. กรุงเทพมหานคร : นิติธรรม.
- ภาววีร์ กษิตินนท์. 2550. การใช้หลักสุจริตในการตีความสัญญา. วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์ มหาบัณฑิต : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วันเพ็ญ หนูเกตุ. 2547. บทบาทของหลักสุจริตที่มีต่ออนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสัญญาซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศ. วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์-มหาบัณฑิต : นิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สหรณ รัตนไพจิตร. 2552. หลักกฎหมายตัวเงิน. กรุงเทพมหานคร : วิทยุชน.
- สมยศ เชื้อไทย. 2550. คำอธิบายกฎหมายแพ่งหลักทั่วไป. กรุงเทพมหานคร : วิทยุชน.
- โสภณ รัตนการ. 2547. คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้. กรุงเทพมหานคร : นิติบรรณการ.
- เสนีย์ ปราโมช. 2514. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ว่าด้วยตัวเงิน. กรุงเทพมหานคร : นิติบรรณการ.
- สุจิต ปัญญาพฤษ. 2541. การใช้สิทธิโดยสุจริต. วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- หยุด แสงอุทัย. 2545. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป. กรุงเทพมหานคร : ประกายพรึก.
- อัมพร ณ ตะกั่วทุ่ง. 2548. คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะตัวเงิน. กรุงเทพมหานคร : นิติบรรณการ.
- Fagan, E T. 1956. "The Concept of Good Faith in Negotiable Instrument Law," **Indiana Law Journal** : Vol. 32 : Iss. 1, Article2.